

KARTA PRACY
ROZPRAWKA

Zadanie 1.

Wstęp do rozprawki powinien wprowadzać temat rozważań, precyzować główne zagadnienie, wyjaśniać kluczowe dla tematu pojęcie – uściślić je lub zdefiniować. Musi też zawierać **tezę** lub stawiać **hipotezę** (teza – jesteśmy pewni swojego stanowiska, hipoteza – nie jesteśmy go pewni). Jego pierwsze zdanie powinno odnosić się do problemu ujętego w temacie.

Napisz trzy wstępy do pracy, której temat brzmi: *Ambicja – wada czy zaleta?* – wszystkie oparte na definicji pojęcia „ambicja”. W pierwszym wstępie zajmij stanowisko „za i przeciw”, w drugim – uznaj ambicję za wadę, w trzecim – za zaletę.

Za i przeciw

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Ambicja jako wada

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Ambicja jako zaleta

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Zadanie 2.

Piszący rozprawkę mogą wybierać pomiędzy dwoma schematami:

- teza – argumentacja – potwierdzenie tezy
- hipoteza – argumentacja – weryfikacja (ostateczne potwierdzenie lub negacja) hipotezy

Określ, w wypadku których tematów można utworzyć i tezę, i hipotezę (wpisz **TH**), a w wypadku których możliwa jest tylko teza (wpisz **T**). Przy każdym temacie sformułuj własną tezę lub hipotezę.

Temat	TH / T	Własna teza lub hipoteza
a) Czy przysłowia zawsze są „mądrością narodu”?		
b) Porównaj postawy Izabeli Łęckiej i Joanny Podborskiej. Co wpłynęło na ukształtowanie ich osobowości?*		
c) Bohater romantyczny – buntownik czy reformator?*		
d) Wolna wola człowieka czy siły od niego niezależne – co przede wszystkim decyduje o ludzkim losie?		
e) Dlaczego kraina dzieciństwa jest przedmiotem idealizacji?		
f) Czy warto kochać, jeśli miłość bywa źródłem cierpienia?		
g) Dlaczego człowiek współczesny odczuwa lęk przed samotnością?		
h) Tęsknota – siła niszcząca czy budująca ludzkie życie?		
i) Jakie tęsknoty zaspokaja mit złotego wieku?*		

Zadanie 3.

Poniżej zamieszczono przykłady argumentów oraz początki zdań mających stać się kontrargumentami. Dokończ te zdania.

a) *W czasach średniowiecza literatura miała charakter dydaktyczny. To wtedy powstały utwory sławiące cnotliwe życie świętych. A przecież czas karnawału .....

.....

b) *Jan Kochanowski hołdował zasadzie *carpe diem*. Na przykład w *Pieśni XX (Księgi pierwsze)* przedstawiał zalety takiej postawy: „Dziś bądź wesół, dziś użyj biesiady, / O przyszłym dniu niechaj próżnej rady”.

Jednakże w *Trenach* .....

.....

c) *Księżę biskup warmiński był mistrzem krótkich form literackich. Świadczy o tym autorstwo licznych *Bajek*.

Nieobce były mu też formy dłuższe .....

.....

d) *Bohater Mickiewiczowski z *Dziadów. Części III* posuwa się do bluźnierstwa, oskarżając Boga o obojętność. A jednak to pokora zwycięża .....

.....

e) *Wokulski jest człowiekiem rozsądnym, dobrym przedsiębiorcą i społecznikiem. Burzy ten wizerunek .....

.....

f) Marcin Borowicz początkowo uległ zabiegom rusyfikacyjnym. Na przykład z przyjemnością chadzał do teatru na rosyjskie dramaty. Podczas lekcji polskiego jednak .....

.....

g) Główny bohater *Ferdydurke* to dorosły człowiek, dla którego szkoła to już odległa przeszłość. Kiedy jednak profesor Pimko każe mu do niej wrócić .....

.....

Zadanie 4.

Aby nadać rozprawce stosowne proporcje, należy precyzyjnie zaplanować wypowiedź. Każdy punkt planu możemy następnie rozwinąć w osobny akapit, zawierający kolejną ważną myśl. Budowa akapitu najczęściej przybiera postać schematu: argument – rozwinięcie – przykład.

Oto akapit – fragment rozprawy popularnonaukowej, w którym autor wyjaśnia zjawisko stylizacji (dodane w tekście cyfry oznaczają kolejne zdania):

[1] *Czym innym jest stylizacja. [2] Polega ona na tym, że artysta odwołuje się do zasad stylu występujących w innej epoce, w innym kraju, w innym rejonie i te zasady naśladuje oraz powtarza. [3] Zbudować dobrą chałupę góralską z zachowaniem wszystkich cech budownictwa tamtego rejonu znaczy to – stworzyć ją w stylu podhalańskim. [4] Ale wielki pensjonat czy nawet dworzec kolejowy, w którym nie masz kawałka drewna, ukształtować w ten sam sposób, to znaczy – stylizować, naśladować styl.*

K. Wyka, *Bolesław Leśmian: dwa utwory*, w: *Rzecz wyobraźni*, Warszawa 1977, s. 421.

Autor w pierwszym zdaniu nawiązuje do poprzedniego akapitu. Drugie zdanie to definicja omawianego na tym etapie zjawiska. Trzecie zdanie zawiera przykład stylu i przygotowuje czytelnika do zrozumienia przykładu stylizacji, który pojawia się w zdaniu czwartym.

a) Przypisz poszczególnym elementom budowy akapitu odpowiadające im numery zdań z powyższego cytatu.

argument – .....

rozwinięcie – .....

przykład – .....

b) Wyjaśnij, w jaki sposób autor nawiązał do poprzedniego akapitu, aby zachować spójność tekstu.

.....

.....

.....

.....

Zadanie 5.

Sporządź szczegółowy plan rozprawki pod tytułem: *Samotne czy wspólne działanie? Rozważ problem, odwołując się do postaw bohaterów poznanych tekstów kultury.*

Teza: .....

Argument 1: .....

.....

Przykład: .....

.....

.....

Kontrargument 1: .....

.....

Przykład: .....

.....

.....

Argument 2: .....

Przykład: .....

.....

.....

Kontrargument 2: .....

.....

Przykład: .....

.....

.....

Wnioski:

1. ....

2. ....

3. ....

Puenta: .....

.....

.....

Zadanie 6.

Wybierz przysłowie. Zgromadź jak najwięcej argumentów, które potwierdzą zawarty w nim sens.

- a) Gdzie dwóch się bije, tam trzeci korzysta.
- b) Jak Kuba Bogu, tak Bóg Kubie.
- c) Nosił wilk razy kilka, ponieśli i wilka.
- d) Nie czynj drugiemu, co tobie niemiłe.
- e) Lepiej z mądrym zgubić niż z głupim znaleźć.

Mój wybór: .....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Zadanie 7.

Każda kolejna myśl pojawiająca się w rozprawce wymaga rozwinięcia w osobnym akapicie, ale trzeba zadbać o ich połączenie. Spójność całej wypowiedzi osiągniemy, gdy każdy jej element będzie wynikał z poprzedniego. W tym celu stosujemy odpowiednie zwroty.

Można też zauważyć, że...	Warto przypomnieć, że...	Nawiązując do...
Równie ważnym zagadnieniem jest...	Zwróćmy uwagę na...	
Przejdźmy teraz do...	Należałoby odwołać się do...	Dlatego właśnie...
Przykładem tego może być...	Podkreślmy jednak...	Nie można pominąć...

Powiąz ze sobą poniższe zdania, wykorzystując sformułowania wymienione w ramce na poprzedniej stronie.

a) Przykładem działalności charytatywnej są akcje Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy. ....
..... ich organizatorzy nie byli pod tym względem pionierami.

b) Często słyszymy, że współczesna młodzież nie myśli o przyszłości. ....
..... jej konsumpcjonistyczne podejście do życia.

c) Wieki średnie ocenia się niejednokrotnie jako okres zapaści cywilizacji europejskiej. ....
..... błąd takiego uproszczonego spojrzenia*.

d) Jak głosi znane porzekadło, potrzeba jest matką wynalazków. ....
konkretnych przykładów: samochód umożliwia dalekie podróże, telewizja zaspokaja głód informacji, a karta
płatnicza eliminuje konieczność noszenia pieniędzy.

e) Literatura *science fiction* to spora część kultury popularnej. ....
przejęła dziś rolę tradycyjnej baśni.

f) Rozpatrując kwestię zaangażowania patriotycznego Polaków w okresie II wojny światowej, podkreśla się
ich udział w akcjach sabotażowych. ....
podziemna działalność kulturotwórcza, podtrzymująca ducha narodu.

g) Romantyzm wydał poetów do dziś wpływających na kształt rodzimej literatury. ....
..... opinii historyków literatury, którzy podkreślają jego przełomowe znaczenie
w polskiej kulturze*.

h) W naszych rozważaniach na temat ekranizacji polskiej literatury wymienialiśmy takich reżyserów, jak
Andrzej Wajda, Wojciech Has czy Jerzy Hoffman. ....
też reżyserów zagranicznych, na przykład Andriej Tarkowski sfilmował *Solaris* Stanisława Lema.

Zadanie 8*.

Wypowiedź w formie rozprawki wymaga uporządkowania zgromadzonych argumentów, narzucającego kolejność poszczególnych akapitów. Najczęściej porządkuje się treść, stosując następujące kryteria:

- chronologiczne,
- problemowe,
- polegające na stopniowaniu np. nasilenia, znaczenia czy powszechności opisywanego zjawiska.

Laura i Filon	Orszulka i jej ojciec	Antygona i Hajmon	Romeo i Julia
Orfeusz i Eurydyka	Konrad Wallenrod i Aldona	Mały Książę i róża	Gustaw i Aniela
Zosia i Tadeusz	Justyna Orzelska i Jan Bohatyrowicz	Ligia i Winicjusz	Demeter i Kora

a) Do tematu *Czy miłości zawsze musi towarzyszyć cierpienie?* dobierz po trzy pary bohaterów spośród zaproponowanych powyżej i uporządkuj je zgodnie z podanym kryterium.

chronologiczne	problemowe	stopniujące
A.	D.	G.
B.	E.	H.
C.	F.	I.

b) Zaproponuj zwroty, którymi powiążesz akapity mówiące o postaciach wybranych w podpunkcie a). Zróżnicuj dobór słów w zależności od kryterium.

Uwaga. Rozpoczynanie akapitów rozwinięcia od: *Pierwszym argumentem..., Kolejnym przykładem..., Następnym utworem..., Innym bohaterem...* itp. jest **błędem stylistycznym**.

chronologiczne	problemowe	stopniujące
A.	D.	G.
B.	E.	H.
C.	F.	I.

Zadanie 9.

Powtarzające się wyrazy zastąp zaimkami, synonimami i peryfrazami, wpisując je powyżej. W razie potrzeby dostosuj do nich formy gramatyczne w zdaniu.

Adam Mickiewicz, pisząc *Pana Tadeusza*, powracał do czasów i miejsc swego dzieciństwa nie tylko dla sentymentalnych wzruszeń. *Pan Tadeusz* miał dla Mickiewicza stać się namiastką ojczyzny rozumianej jako krąg tradycji własnego narodu. Mickiewicz, porównując własny naród do innych narodów Europy, starał się wyeksponować w *Panu Tadeuszu* te cechy, które by świadczyły o wyjątkowości własnego narodu. To dlatego *Pan Tadeusz* zyskał sobie niezachwianą naczelną pozycję nie tylko wśród dzieł Mickiewicza, ale i całego polskiego romantyzmu. Zarzucano wprawdzie *Panu Tadeuszowi* i samemu Mickiewiczowi idealizację, a nawet apoteozę tradycji szlacheckich, ale zasięg oddziaływania *Pana Tadeusza* rósł coraz bardziej. Można zaryzykować tezę, że w recepcji dzieła Mickiewicza *Pan Tadeusz* zajmuje najważniejszą pozycję.

Zadanie 10.

Zakończenie powinno mieć formę zwięzłą i wyrazistą. Aby harmonizowało z całością rozważań, nie może być jedynie skrótowym powtórzeniem argumentów przedstawionych w rozwinięciu. Warto, aby zawierało również syntetyzujący wniosek, wspólny dla wszystkich omówionych w rozprawce argumentów i przykładów.

W przytoczonych poniżej przykładach zakończenia rozprawki dokonaj zmian polegających na wyeliminowaniu schematycznych sformułowań (typu: *w podsumowaniu...*) i niepotrzebnego wielosłowania.

a) Zakończenie rozprawki na temat: *W jaki sposób literatura kształtuje światopogląd czytelnika?*

W podsumowaniu niniejszej wypowiedzi na temat wpływu literatury na kształtowanie światopoglądu czytelnika wymienię jeszcze raz najważniejsze stwierdzenia, tym razem bez przytaczania konkretnych przykładów. Wiele powieści przybliży nam świat, z którym prawdopodobnie nie zetknęlibyśmy się na co dzień. Pozwala to na przeżywanie wraz z bohaterami swojego rodzaju zastępczych doświadczeń. Gatunki takie jak satyra i bajka podsuwają nam oceny

ludzkich wad, które warto znać, jeśli mamy wyrobić sobie opinie o innych ludziach. Utwory liryczne z kolei zmuszają nas do odkrywania głębszego, symbolicznego znaczenia rzeczy na pozór oczywistych. Można więc uznać, że czytanie nie pozostaje bez wpływu na nasz światopogląd w aspektach takich jak moralne ocenianie innych, lepsze dostrzeganie różnorodności świata i większa potrzeba ciągłego doskonalenia jego poznawania. Niezależnie więc od tego, co się czyta, literatura zawsze zmienia człowieka na lepsze.

b) Zakończenie rozprawki na temat: *Lektura szkolna – obejrzyć ekranizację czy przeczytać książkę? Rozważ problem.*

Reasumując swoje dotychczasowe argumenty oceniające dodatnio praktykę ekranizacji lektur szkolnych, a także zastrzeżenia do takiego upowszechniania ich treści, streszczę tok mojego rozumowania. Niewątpliwą zaletą przeniesienia na ekran powieści jest możliwość uwydatnienia najważniejszych wątków i zaprezentowanie w pełni głównych bohaterów. Inną korzyść daje wizualizacja tego, co w lekturze nie wszyscy mogliby sobie wyobrazić, albo wyobraziliby sobie fałszywie. Na koniec – ekranizacja może zachęcić do lektury. Wadą jej natomiast może się okazać – w przypadku niedoskonałej realizacji – zniechęcenie potencjalnego czytelnika. Zalecie wizualizacji można z kolei przeciwstawić jej niedostatki, gdy rozmija się z wyobrażeniami czytelnika. A zwrócenie uwagi na główne wątki i najważniejszych bohaterów zubaża wersję filmową. Tak więc jestem skłonny pozytywnie ocenić wysiłki reżyserów przenoszących na ekran nasze lektury, ale tylko w przypadku udanych realizacji.

Zadanie 11.

Atutem rozprawki jest ostatnie zdanie zakończenia wyrażone błyskotliwą, dobitną puentą. Sformułuj puentę, która będzie efektywnym zakończeniem rozprawki na temat:

a) *Ambicja – wada czy zaleta?*

.....
.....

b) *Czy miłości zawsze musi towarzyszyć cierpienie?*

.....
.....

c) *Samotne czy wspólne działanie?*

.....
.....